

Katarzyna Hanas

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Konferencja Naukowa *Integracyjna teoria prawa* – między praktyką a dogmatyką, Lublin, 18 grudnia 2017 r.

W dniu 18 grudnia 2017 r. w sali posiedzeń Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie odbyła się konferencja naukowa *Integracyjna teoria prawa – między praktyką a dogmatyką*. Tegoroczne wydarzenie zostało zorganizowane przez prof. UMCS dr. hab. Bartosza Liżewskiego i dr. Adama Szota we współpracy z pracownikami Katedry Teorii i Filozofii Prawa. Konferencję połączono z jubileuszem 65. urodzin prof. dr. hab. Leszka Leszczyńskiego oraz dwudziestolecie kierowania przez niego Katedrą Teorii i Filozofii Prawa. Celem konferencji było przybliżenie jej uczestnikom problematyki związanej z kształtowaniem, tworzeniem i interpretacją prawa w kontekście integracyjnej roli teorii prawa. Z jednej strony, łączy ona praktykę i dogmatykę, z drugiej zaś, czerpiąc z nich, dostarcza instrumentarium do pracy prawników-praktyków i badawczy zjawisk prawnych. Honorowy patronat nad konferencją objęła Dziekan Wydziału Prawa i Administracji prof. dr. hab. Anna Przyborowska-Klimczak.

Wystąpienia uczestników tegorocznej konferencji naukowej były podzielone na cztery panele dotyczące odpowiednio: 1) powiązań pomiędzy kształtowaniem a tworzeniem prawa; 2) aksjologii prawa i praw człowieka; 3) podstawowych typów stosowania prawa oraz 4) wykładni prawa w kontekście jej uwarunkowań społecznych i reguł.

W pierwszej części swoje referaty zaprezentowali: prof. dr. hab. Zygmunt Tobor oraz prof. UMCS dr. hab. Andrzej Korybski. Pierwszy z nich zwrócił uwagę na rolę sądów w procesie kształtowania prawa, poruszając przy tym również kwestię performatywnej funkcji języka prawnego. Podkreślił on, że wybór przez sądy konkretnej koncepcji interpretacyjnej wpływa bezpośrednio na kształtowanie rzeczywistości, a interpretacja przepisów prawa to nic innego jak ustalanie intencji prawodawcy, przy czym szczególną rolę przy jej ustalaniu oprócz tekstu odgrywają materiały legislacyjne. Efektem działalności legislacyjnej jest tekst, natomiast „ostatnie słowo” należy do judykatury. Następnie, głos zabrał prof. Andrzej Korybski. Wskazał on, że we współczesnej integracyjnej teorii prawa zdecydowanie dominuje perspektywa wykładni operatywnej. Prof. Korybski postawił publiczności wiele pytań, które dotąd nie były przedmiotem rozważań teoretyków prawa, jak np. to, czy akty wykładni prawa procesu legislacyjnego różnią się

od aktów wykładni prawa w procesach stosowania prawa. Ponadto referent próbował odpowiedzieć na pytanie, czy kształtowanie decyzji prawotwórczej przebiega w innych jakościowo warunkach. Swoistość ta dotyczyć miała nie tylko sytuacji decyzyjnej oraz celów czy funkcji przyszłej decyzji prawotwórczej, ale także aktów wykładni przepisów oraz reguł rozumowania prawniczego przyjmowanych przy ustalaniu podstawy aksjologicznej, organizacji procesów legislacyjnych oraz rozstrzygnięciu kwestii koniecznych bądź możliwych dyrektyw i środków techniki legislacyjnej. Wystąpienia te rozpoczęły dyskusję na temat powiązań pomiędzy procesami kształtowania a tworzenia prawa, którą moderował prof. Leszek Leszczyński.

Podczas drugiego panelu wystąpił prof. dr hab. Jerzy Zajadło z Uniwersytetu Gdańskiego, który rozważał, czy idea praw człowieka ma charakter uniwersalny czy też podlega różnego rodzaju relatywizacjom. Prof. Zajadło stwierdził, że konieczność umiejscowienia praw jednostki w określonych kontekstach, np. ekonomicznym, kulturowym, politycznym, społecznym jest zadaniem oczywistym na gruncie metodologii nauk społecznych, ale nie oznacza, iż nie istnieje ich nienaruszalne jądro. Problem został przedstawiony na przykładach odnoszących się do dopuszczalności tortur, a także tzw. *cultural defence*. W kolejnym wystąpieniu prof. Bartosz Liżewski poruszył kwestię praw człowieka jako istotnej części aksjologii systemu prawa. Prawa człowieka pełnią funkcję integrującą w aksjologii systemu prawa, a także funkcję w zakresie integracji wewnętrznej nauk prawnych. Referent zwrócił uwagę na szczególną wrażliwość praw człowieka i ich zależność od czynników politycznych, ekonomicznych i społecznych. Zdaniem prelegenta, czynniki te w niekorzystnych okolicznościach mogą niekiedy przyczynić się do aksjologicznej destabilizacji systemu prawa i sporów wokół projektowanych aktów normatywnych naruszających ugruntowane w demokracji wartości. Rolę moderatora w trakcie panelu i odbytej po nim dyskusji pełnił prof. UMCS dr hab. Wojciech Dziedzic.

W trzeciej części konferencji dyskutowano na temat stosowania prawa w ujęciu modelowym i przy uwzględnieniu specyfiki gałęziowej prawa. Moderatorem panelu był prof. B. Liżewski. Pierwszy z referentów, prof. dr hab. Bartosz Wojciechowski z Uniwersytetu Łódzkiego poruszył kwestie związane z etyką zawodu sędziego. Stwierdził on, że zagadnienie to należy rozpatrywać dwutorowo, mając na względzie kierunki toczących się dyskusji. Po pierwsze, istotnym aspektem jest stopień moralnej odpowiedzialności sędziów w związku z doskonaleniem prawa w toku jego stosowania. Po drugie, pojawia się szereg pytań odnośnie do deontologii zawodu i związanych z tym spór o moralność. Interesującym wątkiem wystąpienia było odniesienie się do krytyki formalno-pozytywistycznego modelu, w którym sędzia kieruje się wyłącznie obowiązującymi normami prawnymi. Niebezpieczeństwo polega na uniknięciu odpowiedzialności poprzez umożliwienie tzw. ucieczki w formalizm. Innym problemem jest prawotwórcza rola sądów, która zgodnie z dominującym poglądem teoretyków prawa w pewnych sytuacjach istnieje. Ponadto, w ocenie prof. Wojciechowskiego, sama istota sporu pomiędzy sędziami a obywatelami ma swoje źródło w odmiennym pojmowaniu etyki zawodowej. Społeczeństwo coraz częściej domaga się aktywności sędziów w obliczu tzw. zjawiska złego prawa. Samo zagadnienie sprowadza się zatem do sporu o rolę sędziów w kulturze. Prelegent poruszył również kwestię aktywizmu sędziowskiego, który opiera się na poznaniu prawa zależnym od wymogów o charakterze etycznym. Następnie dr Adam Szołt w swoim wystąpieniu poszukiwał odpowiedzi na pytanie o granice pomiędzy typami stosowania prawa w ujęciu podmiotowym i przedmiotowym (funkcjonalnym). Wskazał

on na zjawisko zacierania się podziałów pomiędzy klasycznie wyodrębnianymi w teorii typami stosowania prawa – sądowym i administracyjnym – co ma miejsce w odniesieniu do wydawania jednostkowych decyzji w prawie administracyjnym. Zwrócił uwagę, że jest to spowodowane m.in. bezpośrednim i pośrednim wpływem sądów na rozumowanie organów administracji publicznej, a szerzej – również na zarządzanie w tej sferze.

Podczas ostatniej sesji, moderowanej przez prof. Andrzeja Korybskiego, wystąpili prof. dr hab. Marek Zirk-Sadowski z Uniwersytetu Łódzkiego i prof. Leszek Leszczyński. Pierwszy z referentów podjął próbę ukazania powiązań pomiędzy wykładnią sędziowską a polityką. Prof. Zirk-Sadowski zwrócił uwagę na autorytatywność sądowej wykładni prawa, która jest przedmiotem sporów w wielu państwach, a zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych. Dzieje się tak, ponieważ szczególną rolę we wszelkiego rodzaju sporach prawnych odgrywa interpretacja konstytucji dokonywana przez sędziów. Prelegent przybliżył uczestnikom konferencji zagadnienie aktywizmu sędziowskiego, któremu zarzuca się niweczenie działań władzy prawodawczej przez stosowanie zasady *omnia sunt interpretanda*. W wystąpieniu podkreślono, że demokratyczna legitymizacja władzy sądowniczej jest wątpliwa, a problem legitymizacji władzy sędziów nad tekstem prawnym komplikuje multicentryczność współczesnych porządków prawnych. Według prof. Zirk-Sadowskiego autorytatywna wykładnia prawa jest jednym z trudniejszych zagadnień współczesnej teorii i filozofii prawa. Jako następny wystąpił prof. Leszek Leszczyński, który wyjaśnił, że w procesie wykładni nie należy bezkrytycznie przyjmować głoszonej powszechnie tezy o dominującym wpływie reguł językowych w wykładni prawa. Powyższe stwierdzenie, jak wskazywał, jest trafne jedynie w odniesieniu do fazy rekonstrukcyjnej. Prof. Leszczyński zauważył, że w fazie walidacyjnej, konstrukcyjnej i redukcyjnej podstawową rolę odgrywają reguły systemowo-strukturalne. W poszczególnych fazach wykładni udział zasad prawa, norm programowych i zadaniowych kryteriów otwartych oraz innych decyzji sądowych (precedensów), przesuwają na pozycję reguł podstawowych reguły funkcjonalne (zarówno pragmatyczne, jak i aksjologiczne), co osłabia rolę reguł językowych i systemowo-strukturalnych. W następnej kolejności podjęto dyskusję w odniesieniu do problematyki wykładni prawa w kontekście języka, systemu i funkcji.

Konferencje naukowe organizowane przez Katedrę Teorii i Filozofii Prawa WPiA UMCS są wydarzeniami cyklicznymi. Poprzednie konferencje, organizowane w latach 2016–2017, poświęcone były m.in. zasadom prawa w wymiarze ogólnosystemowym, generalnym klauzulom odsyłającym jako konstrukcji międzygałęziowej, właściwościom wykładni w różnych gałęziach prawa, praktyce precedensowej w polskim porządku prawnym czy mediacji sądowej i pozasądowej w prawie polskim. Mają one na celu przede wszystkim pogłębianie teoretycznoprawnie ugruntowanej integracji nauk prawnych poprzez rozważanie zagadnień będących przedmiotem badań nauk teoretycznych i dogmatycznych, ale mających także jednoznacznie zarysowany wymiar praktyczny (zarówno w zakresie tworzenia, jak i stosowania, i wykładni prawa). Dlatego też cieszą się zainteresowaniem nie tylko teoretyków i filozofów prawa, ale także przedstawicieli szczegółowych nauk prawnych oraz praktyki prawniczej. Miało to miejsce także w przypadku tej konferencji, w trakcie której dyskusja oscylowała właśnie głównie wokół dogmatycznych i praktycznych zastosowań twierdzeń teoretycznoprawnych.